

Az sms-folklór – a minimálfolklór nyelvi képe II.*

6. Médium, műfaj, szövegtípus. Az sms természetesen egy kommunikációs technológia, médium, azaz kommunikációs közvetítő eszköz. Többször hallani azt a téves meghatározást, hogy az sms műfaj. Az sms közvetítőközege lehet különféle információknak, köztük konatív, fatikus, esztétikai stb. jellegű üzeneteknek, amelyek között folklórtermékeket is találunk. Az sms-ben küldött folklórtermékek azonban számos hagyományos és új műfajba, szövegtípusba besorolhatók.

Mind az internetes adatbázis, mind az sms bizonyos esetekben **műfajképző** is lehet, amennyiben csak az interneten és sms-ben létező, érvényesülő műfajokról, szövegtípusokról beszélünk. De ilyen igazából alig van, leginkább csak az úgynevezett **meta-sms**-ek sorolhatók ide.

Az sms által hordozott hagyományos és új műfajok nagyon sokféle, egymással kereszteződő, egymásba átcsapó szövegtípust jelenthetnek. Mivel az sms-t (pontosabban az **sms-falat**) korábban mint „elektronikus graffitit” is meghatároztuk, érvényesnek és helyesnek látszik Pethő Zoltán (2003: 202, 206) megállapítása a **graffitik** műfaji jegyeiről: „rendkívül rugalmas, eleven, nagyfokú adaptációs képességgel rendelkezik és rengeteg változó függvénye”. Majd később: „Hatalmas méretű *holdudvarról* van szó. Majdnem észrevétlenül lépi át a láthatatlan határokat (rendszerint az intertextualitás útján) és köt szövetséget a *szomszédműfajokkal*, vagy éppen saját magából termeli ki azokat.” Végül pedig így foglalja össze a különféle graffitimegnyilvánulásokat: „rengeteg átmeneti formával találkoztunk, sőt olyanokkal is, amelyek képesek egyedül ’műfajosztályt’ alkotni. Célszerű lenne egy műfajhálónak az elképzelése, mely a kisepikai műfajokra legyen alkalmazva(,) és amely lefedné a kultúra minden szintjét. A csomópontok képeznek az ideális-elméleti/standard műfajhelyzetet (állapotot). A csomópont kisugárzása, a műfaj-holdudvar jelölné a változók aktuális értékét...” És ezekből következhetne az egyedi textus, amely képet, rajzot is tartalmazhat.

Mindebből nyilvánvalóan látszik, hogy az olyan „mellékes”, „lenézett” társadalmi, kulturális jelenségek, mint például a graffiti vagy az éppen most tárgyalt sms nemcsak a kultúra sokféle információinak, szövegeinek a hordozói, hanem a kultúra egészéről tájékoztatnak, vizsgálatuk elősegítheti az egyéb típusú kulturális megnyilvánulások, szövegek megértését.

7. Bővülő sms-funkciók. Úgy tűnik, hogy az alig tízéves technikai lehetőség, az sms egyre újabb és újabb funkciókat von magához. Korábbi felsorolásomban (Balázs 2003) az sms-ek alábbi funkcionális típusait adtam meg:

- a) személyes (magán-) sms
- b) hivatalos, szolgáltatási információ (pl. határátlépéskor)
- c) mms (mobiltelefonon küldött kép, hang, szöveg)
- d) letölthető, „ajándék” sms (pl. háttérkép, operátor logó)
- e) kör-sms (viccek, ünnepi jókívánságok)

* Az I. részt l. Nyr. 130 [2006]: 439–56.

- f) sms-hírszolgáltatás (előfizetés alapján)
- g) nyilvános chat-sms a teletexten vagy sms-falon
- h) akció-sms (politikai töltetű, buzdító sms-ek)
- i) emlék-sms (a telefon memóriájában hosszú ideig őrzött sms)

A funkciók folyamatosan bővülnek. Felbukkant az sms-szexcheteles, amelynek az a lényege, hogy újsághirdetésben bemutatott csinos hölgyeknek lehet (emelt díjas) üzeneteket küldeni.¹ Rácz Johanna (2004) a következő új típusokra hívja fel a figyelmet: **voksoló sms** (elsősorban tévéműsorokba küldhető, szavazási részvételt biztosító sms), **kommentáló sms** (elsősorban politikai-közeleti tévéműsorok „mellékleteként” a képernyő alján futó sms-csíkra küldhető, rendszerint moderált vélemény²), **marketing sms** (kéretlen reklámanyag). Magam is fölfigyeltem újabb, előfizethető vagy beállítható sms-szolgáltatásra, a „**védelem-sms**”-re (banki értesítés bankkártyahasználatról, bankiegyenleg-lekérdezés, földhivatali tájékoztató, ha tulajdonukkal kapcsolatban valami bejegyzés történik, lakásriasztó stb. jelzése sms-en). A legfontosabb újdonság azonban az sms-ben megjelenő tömegkommunikációs funkció (pl.: **sms-hír** különféle hírműfajokban: krimi, sport, időjárás, alkalmi esemény), amellyel az sms tömegközlelési eszközzé válik.

Érdekes jelenség, hogy fölbukkant az **sms-vers**, az **sms-novella** és az **sms-regény** „műfaja” is. Ide tartozik például **SMP** („short message poem, azaz sms-vers”).³ *Volt 1x1 ember, cigije volt kender, meggyulladt a kender, beszívott az ember.*

Folyamatosan bővül tehát az sms eredetileg kapcsolattartó, rövid üzenetváltó funkciója. Rácz Johanna (2004) még a következő fontos kommunikációs jellemzőit sorolja föl: út híres emberekhez (telefonjukat nem veszik föl ismeretlen hívás esetén, de sms-re inkább válaszolnak), „kényszer-sms”: „késni fogok”, távolított indulat (sms-ben való szakítás, odamondás – sms-háború), sms-párbeszéd, külföldre/külföldről küldött sms (takarékoság), ünnepi sms (üdvözet), hangzavar (buliban, étteremben stb. való sms-ezés; ugyanis a telefont nem lehet érteni); unaloműző sms (időstrukturáló sms; megfigyelhető, hogy az emberek „üresjáratban”, pl. várakozás közben milyen gyakran sms-eznek).

A különféle sms-használati, kommunikációs lehetőségek, funkciók között több is van, amelyeknek lehet folklórhordozó jellege: letölthető (ajándék) sms, kör-sms, akció-sms, emlék-sms, ünnepi sms, unaloműző sms stb.

8. Mai elektronikus (sms) folklórműfajok. A folklórnak az sms-ben való megjelenésével már több folklorista foglalkozott. Domokos Mariann (2004) gondolatébresztő tanulmányt írt egy írásra reflektálva. Ebben ő is hangsúlyozza, hogy indokolt kutatni a mobilkommunikáció folklorisztikai vonatkozásait. Ez az elektronikus kultúra más minőségű folklórt közvetít, amelyhez más folklorisztikai módszerekkel kell közelíteni. S meg is ad néhány szempontot: a hagyományos műfajok

¹ Egy V. Attila: Fantomszex SMS-ben. Népszabadság, 2006. július 15. 6. A riportból megtudjuk, hogy csinos lányok nevében egy számítógépről, sablonok segítségével egy férfi válaszol...

² Vö. Temesi László: ... Gyurcsány a király... ... Orbán a vezér... Indulatos sms-ek (2006). Az új könyvről: Nyusztay Máté: SMS-ek a képernyőn: virtuális anyázás. Népszabadság, 2006. július 1. 16.

³ <http://160.hu>

változásai az új formában; személytelenség: az e-mail és az sms adott időben csak egy irányban tud működni; tartalomáthelyezhetőség az e-mail és az sms-technológia egymáshoz közeledése kapcsán; mivel a természetes és a technikai kommunikáció egymáshoz közeledését tapasztaljuk, újra kell gondolni a folklór specifikumait; a másodlagos írásbeliség csak egy megnyilvánulása a multimedialis gondolkodásnak.

Domokos Mariann fölfedezett három, a kéziratos énekeskönyvekre emlékeztető **kéziratos sms-gyűjteményt**. A három veszprémi diáklány füzeté 271, 34, 22 szöveget tartalmaz, legnagyobb számban erotikus verseket, valamint vicceket. Ezek a viccek (31 darab) általában rejtvényyszerű, beugratós tréfás poérok, amelyek a szóbeliségben nem működnek.

Végül pedig fontos módszertani megjegyzéseket is tesz a szöveggyűjtés kritériumairól, a lejegyzés módjáról.

A kolozsvári Bakk Ágnes Karolina (2005) előadásában az sms-t több kommunikációs funkciót betöltő **folklorizálódó írásos technológiának** tartja. Pontosabban: az sms-t az e-maillal együtt az epikai műnembe, az elektronikus/digitális levelezés alműfajába (misszilis levél) sorolja. Az sms-eket tartalom szerint a következő csoportokba osztja:

- a) kapcsolatépítő és -szervező üzenet („élménycseré”)
- b) pragmatikus (napirend- vagy programszervező) szerepű üzenet,
- c) szubkulturális irodalmi, illetve művészeti alkotás szerepét betöltő üzenet,
- d) sms-chat üzenetek.

Az sms-ben megjelenő műfajokról minden részletre kiterjedő tipológiát még nem készíthetünk. Ennek két oka van: a) az anyag meglehetősen nagy variabilitása, folyamatos születése, újjászületése (a műfaji kritériumok kikristályosodásának lehetetlensége), b) a rendelkezésünkre álló anyag nyilvánvalóan esetleges volta.

Az átnézett, feldolgozott anyag forrása jórészt saját megfigyeléseink, gyűjtéseink, a témában már – főként egyetemisták által – írt dolgozatok anyaga, de legfőként az sms-eket gyűjtő (már bemutatott) internetes honlapok. A legnagyobb adatbázisok leginkább ezeken a honlapokon érhetők el. Felhasználásukkor azonban óvatosan, kritikával kell eljárni, mert a) nem biztos, hogy jól reprezentálják a valóságos sms-szövegvilágot, b) sokszor igen esetleges a szövegek besorolása (nem folkloristák rendszerezik az anyagot, hanem jó szándékú honlapszerkesztők, informatikusok), c) az anyag eredetét tekintve igen változatos (egyéni alkotott-beküldött sms-től egészen más területekről származó sms-ekig). Annyiban azonban mégiscsak fölhasználhatók, hogy a beküldők, közlétezők és olvasók mégis sms-szöveggé határozzák meg őket. Emellett az is közös vonásuk, hogy egyik szöveg sem haladja meg egy sms terjedelmét (160 karaktert).⁴

Vegyük ismét példaként a www.lba.hu honlapot, amelyen „sms-üzeneteként” definálva a következőket találjuk: beugratós, idióta, love, vers. Azután van-

⁴ Olvasni folytatásos sms-ről; de saját megfigyeléseimben ilyen nem fordult elő.

nak úgynevezett „egysoros” szövegek (amelyek nem feltétlenül csak sms-szövegek, de mindenképpen keverednek azokkal): a jó, a rossz..., sex, akkora..., ál-arc, autóhátások, az élet, csúnyabeszéd, graffiti, használati utasítás, hogy is van ez?, mi a mértékegysége?, nem mindegy, szidd a másikat, olyan, üzenetrögzítő, utolsó mondatok, vicces táblafeliratok, vicces nevek (*Esemes Emese*), szerintem, mi a különbség, viccek, lányismerkedési módok, szakítás bejelentése, fura emilcímek, poénos versek, betűk+1 (1-es számjegy segítségével írt szavak, pl. mind1), mozaikosdi, palindrom, névnap, köszöntő, locsolóvers, válaszlocsoló-vers, Valentin, télapó, szilveszter, születésnap, újév, kamu szavak stb.

A felsorolásból látható, hogy az anyag meglehetősen heterogén. A jellemzőket lehetséges oppozíciós jegyek szerint mutatom be, hozzátéve, hogy számos esetben találunk ezek között is átmeneteket:

- a) a spontán firkálás (graffiti) – a feliratos irodalom (autófeliratok),
- b) nagyon sokféle környezetben elképzelhető proverbiumok (*akkora..., olyan..., nem mindegy...*, csúnyabeszéd) – technikailag kötött, csak egyetlen környezetben előfordulható szövegek (fura emilcímek),
- c) korábban kialakult szöveghagyomány (vicc) – nagyon modernnek tűnő, vagyis vadonatúj szövegtípusok (*szerintem* – egy 2004–2005-ben folytatott reklámkampány „szárnyra kelt” szlogenje),
- d) műfajokba jól besorolható szöveg (viccek, locsolóvers) – műfajoktól független nyelvi megoldások (palindrom, betűk+1),
- e) technikai eszközhöz jól köthetők (üzenetrögzítő) – technikai közegtől jórészt független (vicc),
- f) nyelvileg kötött szövegek (betű+számjegy, kamu szavak, mozaikosdi) – nemzetközi (utolsó mondatok) szövegek.

Az efféle **gyűjtő honlapok** egyúttal közlő, **továbbadó honlapok** is. Az említett honlapon például ez a felhívás szerepel: „Az egysorosokra kattintva elküldheted őket ismerőseidnek!” Nézzük meg, hogy mi mindenből lehet választani például a „Magyar anyanyelv” című rovatban: *Dolgozz a kispesti közért; Riport Ervin... Riport Ernő... Riporter nő?; Ojjan jól ragzod a Magyarot, hogy csak úgy hasogassa az fülémet; Egy a kóser: egy akó ser; Felderítő mondja Dobó Istvának: Kapitány úr! Kapitány úr! Jönnek a törökök és annyian vannak, mint az oroszok; Nyelvével él a nemzet, de nyelvével még senki nem nemzett* stb. Vagyis az efféle szövegek között találunk nyelvi bravúrokat, játékokat, a téves vagy stigmatizált nyelvhasználatot gúnyolókat, torzított mondásokat stb.

Ha mégis folklór- vagy folklór közeli műfajokat keresünk az sms világában, akkor jelenlegi adataink szerint a következő **szövegtipológiát** állíthatjuk fel:

- a) az év ünnepeihez kapcsolódó: karácsony, újév, húsvét (locsolóvers, válaszlocsolóvers),
- b) az egyén ünnepeihez kapcsolódó: névnap, születésnap,
- c) udvarláshoz, szerelemhez kapcsolódó: Valentin-napi, szerelmes, szakítás,

- d) lánclevél,
- e) tréfás, vicces, beugratós (sokféle altípussal),
- f) bölcsességek (sokféle altípussal).

8.1. Ünnepi sms-ek. Rác Johanna (2004) szerint az ünnepi alkalmakhoz kapcsolódó sms-küldés szokása a mobilszolgáltatók adatai szerint nő, de azért a telefonhívás és a személyes találkozás még uralkodik. Természetesen az egyes ünnepek között különbség van ebben a tekintetben is.

Gyűjteményeink alapján az ünnepi sms-ek főbb jellemzőit a következőkben látom:

	karácsony	újév	húsvét	Valentin	névnap	születésnap
közeli ismerősnek	+++	+++	+++	+++	+++	+++
távoli ismerősnek	++	++	++	–	++	+
hagyományos szöveg	+++	+++	++	+	+++	+
új, eredeti szöveg	+	+	++	++	++	++
köszöntés csak sms-ben	++	++	++	–	++	++
sms + egyéb akció	++	++	++	+++	++	+

Jelmagyarázat: Az intenzitást a +++ jelek száma jelzi (egy + a legkisebb, három + a legnagyobb). Ahol nem mutatható ki intenzitás (nem gyakorolják), ott – található.

Veszelszki Ágnes (2006) megfigyelése szerint egy kisvárosi gimnázium 36 tizedik osztályos diákja közül 2005 karácsonyán mindössze négyen írtak hagyományos postai képeslapot, ellenben valamennyien küldtek mobiltelefonon szöveges üdvözetet. Egy német felmérésben a válaszadók közel háromnegyede az sms egyik legfontosabb felhasználási területként jelölte meg a jókívánságok küldését. (Ha ezt általánosítani lehetne, akkor a tanulmány elején 10%-osra becsült sms-folklór-forgalom jelentősen megnövekedne.⁵) Veszelszki Ágnes a karácsonyi, újévi, húsvéti, születés- és névnapra sms-üzenetek két típusát különíti el: a) az egyéb közlendőket is tartalmazó üzenetben elrejtve található a köszöntés; b) az üzenet egyetlen célja a jókívánság. Ez utóbbi lehet egyedi vagy folklórszerű.

Az ünnepi sms-folklórban az alkalom és a felek közötti kapcsolat határozza meg a szövegválasztást. Ezért a szövegrepertoárban egyaránt találunk hagyományos és újszerű formákat, amelyeket leginkább olyan csoportokba sorolhatunk, mint: archaizáló, szentimentális, giccses, tréfás, trágár. A szövegek a formatartó-formabontó (hagyománykövető-újító) ellentétpár szerint is szerveződnek. Az ünnepi sms-folklórban egy fő szövegjegy látszik kötelezőnek: valamiképpen köszöntést/„(jó)kívánságot” kell tartalmaznia a szövegnek. A karácsonyi sms-ekben például ezt látjuk:

⁵ A magyarországi havi sms-forgalmat 300 millióra becsüljük, ennek 10%-át (30 millió sms) vélelmezzük folklórközlésnek. Ha a német adat kiterjeszhető lenne, akkor havi 225 millió folklór-sms-ről beszélhetnénk.

A beigli told egy kicsit félre, olvasd el az sms-t végre, közben gondold csupán a szépre! Ragyogjon Rád is a szeretet fénye, melegítsen és emeljen fel az égbe!

*Épp most küldtem egy angyalt, hogy vigyázzon Rád,
de visszajött és azt mondta, hogy nem tud,
mert az angyaloknak nem kell vigyázniuk egymásra!
Boldog ünnepet!*

*Karácsony van, Karácsony, aranydió az ágon.
Kezünkben a csengettyű, szép a világ, – gyönyörű!
Áldott ünnepet!*

*A Királyok méltósága, az angyalok tisztasága, a pásztorok egyszerűsége,
ragyogja be karácsonyodat, és adjon erőt az újesztendőhöz!*

...ölelésből és mézből sohasem elég – gondolkozott micimackó. Karácsonykor pedig mindkettőből duplán jár. Boldog Karácsonyt!

Kései szán fut, porzik a porhó, jégrögös úton villog a patkó. Cinke szeméről foszlik az álom, csenget a csengő itt a Karácsony! Boldog ünnepet!

Az újévi sms-eket Kriston Vízi József (2006) tipologizálta a következők szerint:

a) archaizáló

*Békét, egészséget!
Nem kívánok én mást
Az új esztendőben
Sok pénz üsse a markát!*

b) vallásos képekkel, fohással operáló

*Az új esztendő nagy hűségben folyjon,
Szomorúság házadra ne szálljon.
A jó Isten sok jóval megáldjon,
Égi harmatjával házad virágozza.*

c) emlékvers-jellegű

*Szilveszter éjjelén válassz egy csillagot
Ha bármi bánt, neki elmondhatod.
Meggyógyítja szívedet, lelkedet,
Kívánom, tegye szebbé a következő évedet.*

d) tréfás

*Újévi kismalac farka lógjon a szádba, / hajnali 6 előtt ne kerülj az ágyba! /
Durranjon a pezsgő, szóljon hát az ének, / ilyen boldog újévet kívánok én néked!*

e) malackodó és trágár

*Ma be fogsz rúgni, mint a számár, / holnap olyan leszel, mint a lajhár, /
s árokba csak azért fogsz állni, / hogy kapaszkodva tudjál hányni! BÚÉK*

f) újkeletű

Tengeralattjárós, lövöldözős, boldogságos / új évet kívánok! – Szerintem

Ezt a tipológiát egy „sorolónak” nevezett szövegtípussal is kiegészíteném:

Kívánok Nektek 12 hónap egészséget,

52 hét szerencsét,

365 nap nyugalmat,

8760 óra szerelmet,

525600 boldog percet! B.Ú.É.K.!

A húsvéti locsolóversek az egyik leginkább élő, folyamatosan megújuló, aktualizálódó folklórműfajunkat jelentik. Az sms-formák nem mutatnak semmilyen újdonságot a szóban elmondott (általunk már korábban lejegyzett, vö. Balázs 2001) szövegekhez képest, talán csak azt a kérdést vetik fel, hogy a valóságos látogatás – locsolkodás – megkínálás – beszélgetés valóban helyettesíthető-e egy sms-sel. Vagyis: a locsolkodás mondott és cselekedett rítusa virtuális rítussá, folklórrá válhat-e? Úgy vélem, hogy nem, és nem is erről van szó. Az sms-locsolóvers inkább egy hangulat, tréfa kifejezése, amellyel azokat a hölgyeket köszöntik, akiket valamiért (földrajzi távolság) nem locsolnak meg, de sokszor a valódi locsolkodás mellett kiegészítő rítus.

Nyilvánvaló, hogy alaposabb megfigyeléssel és folklorisztikai elemzéssel szétválaszthatók a csak sms-, illetve a szóbeli locsolóversek (és természetesen vannak mindkét módon előfordulók). A következő locsolóverset sms-locsolóversnek jelölték meg:

*Hajnalban volt a riadó,
Ébresztett a déli harangszó.
De, ha sms-ben locsolok,
Minden kislány vigyorog :)
Legyen ez a nap vidám,
Mindenkít puszil Krisztián.⁶*

A többi locsolóversről nem állapítható meg egyértelműen a médiuma, mi természetesen sms-locsolóversként gyűjtöttük (de a szóbeliségből is ismerjük):

*Zöld a moha, zöld a páfrány,
Megöntözlek házisárkány!*

⁶ Szapu Magda szíves közlése (2005. március 28-i gyűjtés).

*Húsvét van, odakinn mosolyog az ég is,
Adjanak egy ezrest, mosolygok majd én is!*

*Van nekem egy locsolóm,
Nem kölni van benne.
Ha én azt itt elővennem,
Nagy sikoltás lenne!*

*Szép idő van jó idő van,
Vigyorog az ég is,
Adjanak egy deci rumot,
Hadd vigyorgok én is!*

*Igaz, hogy én Mókás vagyok,
a vágyaim mégis nagyok:
meglocsollak s cserébe
tojást tégy e tenyérbe!
Csak tojással be nem érem,
az ÁFA-val együtt kérem.*

A húsvéti locsolóversek rendkívüli közéleti adaptációs készségükkel, gyorsaságukkal tűnnek ki a többi szövegműfaj közül. A 2006-os országgyűlési választások két fordulója között sajtóesemény lett a médiában elhangzott szöveg: „Zöld-erdőben jártam Ibolyát találtam, nem akart szavazni, le kéne szavazni!!!” Nyomban valóságos locsolóverssé is vált, akárcsak egy másik, ugyanezre a témára rímelő: „Nagy bánata van a tulipánnak szegfű szaga van az Ibolyának. Mszp-nél jártam Ibolyát találtam. Le volt már fizetve szavazz a fideszre!!!”

A tanulmányban elemzett „minimálfolklórt” jól mutatja három locsolószöveg (mindhárom korábbi, nem sms-környezetből is ismert): „Egy tök, két tök, öntök”; „Én kis féreg – hol betérek – tojást kérek / hol nem adnak – mind meghalnak”; „Zöld erdőbe vótam / Adj egy sört, oszt jó van”. A következő minimálszöveget a szóbeliségből nem tudtuk adatolni, locsolóversjellege is kérdéses, inkább alkalmi tréfának vélhetjük: „Zöld erdőbe jártam, Zöld levelet láttam. Elszívtam! Bejött!”

Figyelemre méltó, hogy az sms-gyűjteményekből **válaszlocsolóverseket** is sikerült gyűjteni.

A névnapi és a születésnapi jókívánságok között egyaránt előfordulnak szentimentális és merészen szókimondó, olykor durva tréfás köszöntések:

Névnapodra mondok száz jó kívánságot, legyen ez a napod szép, boldog és áldott! Kedves képed hű szívemben ragyog, névnapodon veled együtt én is boldog vagyok!!!!

Mielőtt lefekszel tárd ki az ablakod, elküldtem hozzád az én angyalom. Egy pillanatra kérlek figyelj reá, mert a nevemben Boldog Névnapot Kíván!

Leginkább a születésnapi sms-ek mutatnak kapcsolatot a szentimentális emlékkönyvlírával (vö. Keszeg 1991: 73–194), de természetesen új, filozofikus for-

mái is vannak (pl. tréfának szánt, de a durvaság határát súroló angol nyelvi travesztia):

A Dunában úszik egy nagy harcsa, a jó Isten a születnapost sokáig megtartsa :-)

A születésnapodtól nem azt várod, hogy a korodra emlékeztessen, de azt mondják, a születésnapok jót tesznek az egészségnek. Azok élnek legtovább, akiknek a legtöbb van belőlük. Isten Éltesen Sokáig!

Amikor megszülettél, körülötted mindenki mosolygott, csak Te sírtál; igyekezz úgy élni, hogy életed utolsó napján körülötted mindenki sírjon, s csak Te mosolyogjál! Boldog Születésnapot!

*Senki nem kérdezte akarsz-e megszületni, és a távozásról is más fog dönteni. De a közte lévő idő a Te kezében van. Ne hagyj veszendőbe menni. **BOLDOG SZÜLETÉSNAPOT!***

Heppi bördédj tú júú, az apád egy borjúúú, az anyád egy marhaaa, te meg menj a francbaaa!

8.2. Udvarlás, szerelem. Az sms kommunikációs vonzereje kapcsán sokszor leírták, hogy a kapcsolattartásban azért vált annyira fontossá, mert az sms-üzenet mindkét részről gondolkodási időt, visszalépési, sokféle értelmezési lehetőséget kínál. Felmérések szerint az információs társadalmak polgárai érzelmeiket könnyebben fejezik ki az új kommunikációs technológiák (e-mail, sms) közvetítésével. Föltehetően arról van szó, hogy a másik ember személyes jelenléte már önmagában feszültséget jelent, amelyet tetéz a kapcsolatban bekövetkező feszült hangulat. Ez azonban az írásbeli kifejezésre (talán annak jelzésszerű volta miatt) nincs akkora hatással, mint a szóbelire.⁷ Érdemes lenne alaposabban is megfigyelni egy kapcsolat sms-ben való artikulálódását. Mindenesetre a sms-folklór-szövegek valamit mutatnak ebből a folyamatból.

Mivel a mobilkommunikáció, azon belül az sms elsősorban az ifjúsági kultúra szerves része, egyértelmű, hogy a szerelmes, azonbelül az ismerkedős, a szakítás és a Valentin-napi köszöntő, vallomásos sms-ek a legfontosabb folklórtermékek:⁸

Szívem szíveddel együtt dobban, nem szerethet nálam senki jobban, olyan vagy nekem, mint egy édes virág! Többet érsz nekem, mint az egész világ!

Tudod, hosszú álom az élet, valaki rosszat álmodik, valaki szépet. Én azt szeretném, ha mi együtt álmoznánk valami szépet, s álmunk soha nem érne véget.

⁷ Dede Éva szíves közlése.

⁸ Az egyes honlapokon több száz hasonló szöveg található. A szerelmes sms az egyik leggyakoribb műfaj.

Ha a csókok esőcseppek, tengert küldök neked. Ha az ölelések falevelek, erdőt küldök. Ha a szerelem örök, az örökkévalóságot küldöm neked.

Mikor szivünk először összedobbant, mikor szemed rám nézve lángra lobbant, mikor az első csókod az ajkamra égett, Én már akkor úgy éreztem, meghalok Érted.

A sör egészséges, a vörösbor romantikus, a vodka hódító, a pálinka fejbevaló... de csak egy valami tesz igazán részeggé... TE!

Szép volt a sorstol, hogy utamba ejtett, hogy minden édes csókot a számon felejtett. csak akkor adna igazán szépet, ha mindörökre nekem adna téged!:)

Szeretlek édes szeretlek téged, szeretni foglak amíg csak élek. Kezem reszket szívem nehéz, szeretlek téged ennyi az egész!

Elvitted tőlem a napot, a holdat és minden csillagot. Többé szívárványt sem láthatok, nem mámorítanak illatok. Nélkülük még elvagyok, de nélküled én meghalok.

Hogyha patak partján szomorúfűz volnék, alkonyatkor szépen rád hajolnék, s füledbe súgnám altató mesémet. Százszor elmondanám, hogy szeretlek Téged.

Ki az? Ó betűvel kezdodik és borzasztóan szeret? Ó, hát az én vagyok.

A szerelmi vallomások között külön megnevezett csoportként szerepelnek a „szakító” sms-ek. A megnevezés a szövegek ismeretében nem tűnik pontosnak. A **szakító sms** az elvárásokkal szemben nem a szakítás tényét jelenti be, hanem szakítás után írt szomorú, panaszkodó, fájdalmas szöveg. Leginkább a „fájdalom kibeszélése vagy eltávolítása” lelki motivációnak felel meg, és az emlékkönyvlíra (vö. Keszeg 1991: 73–194) stilisztikai megoldásaira emlékeztet (sírás, álom, szív, fájdalom stb.):

*Lesz még rossz éjszakád,
sírsz majd egy lány után.
Remegve jössz felém,
hogy mindent megbocsássak én.*

*Álmomban láttalak: jöttél, és vártalak.
Forró csókjaim közt karomba zártalak.
Édes volt az álom, keserű az ébredés
szívem majd megszakad s megöl a szenvedés.*

*Ne sírj ha az élet fáj, ha a bánat szívedre szállt.
Ne sírj ha érnek csalódások, ha elillannak a gyönyörű álmok.
Két szemed most hiába könnyes, sírni kell, de nem érdemes.*

*Egyszer, ha igazán egyedül vagy,
nézz önmagadba mélyen,
és mondd ki azokat a szavakat,
melyeket magadnak bevallasz,
de másnak sohasem.
Egy egészen apró fájdalom
jelenik meg a lelkedben,
melyet nem irthatsz ki már többé soha.*

8.3. Lánclevél-sms. Igen jól példázza az sms működését a korábbi, szinte minden médiumot megjárt lánclevelek vagy Szent Antal-lánc sms-formában való megjelenése (vö. Hoppál 1984). A már bemutatott sajátos „tömegkommunikációs” műfaj e-mailben és sms-ben is felbukkant, sőt műfajbesorolásként is olvasható némely honlapon. Az sms-lánclevelekben a műfajnak rövid és leginkább tréfás formája, pandant-ja jelent meg, szemben a hagyományos formákkal, amelyekben valószínű fenyegetések nyilvánulnak meg azokkal szemben, akik megszakítják a láncot. A jelenség jól mutatja azt a változási folyamatot, amelynek során egy hiedelemhátterű, „halálosan komolyan” veendő szokásból tréfás, szórakoztató szokás lesz:

*Küldd el 4 embernek ezt a 4 angyalt
és 4 napon belül teljesül 1 régi vágyad
ha nem küldöd tovább 4 szerencsétlen év következik!
Vissza nekem nem ér.*

Ez a rózsa ---(-- szerencsét hoz a szerelemben
Küldd tovább 5 kedves barátodnak
és 5 napon belül megtudod ki szeret
De ha megszakítod, szerencsétlen leszel.*

*Ezek Santa Claus rénszarvasai hátulról: 000000
Gyorsan küldd el őket 6 embernek, mert elkezdenek szarni és elszarják az
egész 2004-es évet!*

8.4. Tréfás, vicces, beugratós sms (sokféle altípussal). Az sms-ben felbukkanó folklórjelenségek többsége korábban már létező, transzformált, átvett, a technikához igazított szövegforma. Ilyenformán nem sms-műfaji sajátosságról, hanem „csupán” új közlési közeget (médiumot) talált vándorszövegekről van szó. Kimondottan, csak sms-ben elképzelő műfaj talán nincs is, ám sok műfajnak az sms kiváló megnyilvánulási, megújulási terep. Illetve a korábban már említett hiedelemhátterű eltűnése miatt az „ellaposodás” vagy a szórakoztató termékké válás a sorsa.

Diáklapokban, diáklolklórban (xeroxfolklórban) eddig is talákoztunk különféle szándékosan kétértelmű szövegekkel. Itt sms-re alkalmazott folklórjelenségnek tarthatjuk a tréfás, vicces, beugratós formák közé sorolt rejtvénytű, szándékolatlan többértelmű, a szöveg végére utaló (**kataforikus, beugrató**) szöveget, amelyet „az a rossz, aki rosszra gondol” motivációval küldenek tovább. A korábban is ismert műfaj azért talált jó technikai közegre az sms-ben, mert a mobiltelefon

„képernyőjén” egyszerre csak néhány sor látható, tehát kötelező folyamatosan végigolvasni a szöveget (míg hagyományos közegben, ha a szöveg „gyanús”, gyorsan megnézzük a végét). Bausinger (1995: 37) írja, hogy „a technikai rekvizitumok és motívumok a népi kultúra minden területére” behatolnak. Ehhez a mai folklórkutatásaink nyomán azt tehetjük hozzá: hogy az új technikáknak köszönhetően a folklór is újjászületik, alakul.

Kívánlak és kellesz neked, ágyba akarlak húzni, megizzasztani, hatalmamba keríteni, hogy remegjen és égjen az egész tested! SZERET TÉGED A TE INFLUENZÁD!

Vágytam rád, kívántalak, levetkőztem pucérra és izzadni akartam veled. De le kellett mondanom rólad, mert nem voltál bekapcsolva te hülye SZAUNA!!!

Hiányod mindig megvisel, nélküled lenni szörnyű érzés. Percekig csak ülök és azon gondolkodom, hogy ki vitte el a WC papírt.

Szerettem volna Neked valami szépet, kedveset, érzelmeset, erotikusat, izgatót, szexiset és okosat küldeni, de én nem férek rá a kijelzőre!

A horoszkópod a következő napokra: rengeteg dicséretet kapsz barátaidtól, virágözön áraszt el, de ne lepődj meg ezen. Minden temetés ilyen!

Mivel az sms sok beszédműfaj helyére léphet, nem meglepő, hogy tipikus ugratások, szekálások is megjelennek ebben a közegben. Például a férfiakat és nőket gúnyoló szövegek, amelyek célja az ellentmondás, a lázadás, a nemi szerepek újradefiniálása. Az ilyen szövegek sms-használati szabályáról azonban keveset tudunk. Vagyis nem tudjuk, hogy milyen körülmények között alkalmazzák ezeket a szövegeket.

A férfi olyan mint egy hűtőtáska: töltsd meg sörrel és bárhova elviheted!!

A férfiak nemzete kétféle hormont tartalmaz: gátlót és serkentőt. A gátló gátolja az agyi funkciókat, a serkentő pedig serkenti a gátlókat.

A srácoknak van a legkisebb kertjük: 1 répa, 2 kis krumpli és egy kis petrezselyem.

A nők három osztályba sorolhatók: 1. facér 2. nagyon facér 3. meg aki élhal a facér.

A sokféle tréfás szöveg közül kiemelendők az sms kommunikációs környezetével (mobiltelefon) és sajátosságaival foglalkozó szövegek (sokszor ún. **meta-sms-ek**, vagyis sms-t utánzó szövegek, vö. Veszelszki 2006). A tréfás meta-sms is lehet szekírozós, beugratós, azután mágikus (sms-puszi), számítógépes vírust utánzó.

Ez egy SMS puszi! Nyomd gyengéden az arcodhoz., CUPP!!!” Igény szerint naponta alkalmazható.

Egy amerikai felmérés szerint, azok a férfiak, akik ágyba vizelnek és rosszak a szexben, telefont tartanak a kezükben, és SMSt olvasnak.

Nagyon gyorsan le fogok merülni, ha hamarosan nem találkozunk.

Ezt az sms-t kifejezetten csak azért írtam, hogy legyen egy ilyen sms-ed.

Figyelem, ez egy SMSbomba. Amennyiben 30 mp-en belül nem küldi tovább, az Ön telefonja halkkonzervvé változik!

Ha elolvasta, kérem tépje össze ezt az smst!

Error! User IQ is too low!!!

WARNING!!! Critical ERROR! This message is a MobilPhone VIR...

„Értelmetlen” meta-sms-ek, amelyek az sms sajátosságait gúnyolják:

Szia! Ne haragudj, hogy ezzel zavarlak, de nem tudnánk egy ##### + #S"~# , nagyon fontos lenne!Előre is köszi!

?*?eZ*?EgY#??gSM*#ViruüüS??FéLOÓrán??SbElül#%küldDz*?tova bb,é??külÖNBEn?? í?zSeblámpaA??§IESZ*?atElEfonodból!?? a technika öRdÖg e

UgYeMiLyEnSzArÉRZéSmIkOrOIYaNüZeNeTeTkApSzAmIcSuPKiSéSnAgY bEtÜbÖLÁLlnInCsBeNnEsZóKöZéSnInCsSeMmlÉrtElMe?

A tréfák között külön csoportot alkotnak az önmagukat leleplező álfelhívások, álköröztetések – amelyek az sms tömegkommunikációs funkcióján alapulnak. A szövegek között sok a változat, amely ugyancsak fontos folklórjellemző, ezekre is hozunk példákat:

1. változat: *A rendőrség keres valakit aki csinos és hihetetlenül jó az ágyban. Te biztonságban vagy, de én hova bujjak el???*
2. változat: *A rendőrség keres valakit, aki csinos, szexi, aranyos, és hihetetlenül jó az ágyban. Nyugi, te biztonságban vagy, de én hova bujjak?*

1. változat: *A Westel Rt. értesíti önt,hogy megváltoztak percdíjai.Nov.Itöl hímtagja hosszának megfelelő Ftot kell fizetnie.Gratulálunk!Mostantól szinte ingyen telefonálhat.*
2. változat: *Tájékoztatjuk Önt, hogy új előfizetői csoportba soroljuk, amelyben a nemiszerve hosszával lesz egyenlő a percdíja! Így Ön akciónkban szinte ingyen telefonálhat.*

Örömmel értesítjük, hogy a Magyar Sakkszövetség megválasztotta önt a kabalájának, de nem a fehér királynak, hanem a sötét parasztnak.

Egyéb tréfás üzenetek:

1. változat: *Az öngyilkosság egyetlen elfogadható formája, ha halálra szerkezed magad. Ha meg akarsz halni, HÍVJ!!!*

2. változat: *Az öngyilkosság egyetlen elfogadott formája, ha halálra szerkezed magad. Ezért ha meg akarsz halni, hívj fel.*

Hi, elég nagy a problémám, a helyzet kényes. Mindenki haraxik rám. Lenne egy nagy kérésem, odaköltözhetnék hozzád pár napra?? Osama bin Laden

Mint kívülálló mi a véleménye az intelligenciáról?

Sms-tréfaként terjednek különféle rejtélyes szövegek is (megoldással vagy anélkül), illetve az sms közvetítő közege lehet szinte bármelyik vicctípusnak is:

1/2X 2X+ke0.5te O1/2iát

(Félix kétszer megkefélté Oféliát)

Mi az? P betűvel kezdődik és inával végződik? PALESZTINA.

8.5. Bölcsességek. Sms-ben a tréfás szövegek mellett a proverbiumok közé sorolható bölcsességek, szállóigék, egyéb idézetek is küldhetők. A hagyományos folklórban is tízezer-százezer számra gyűjthetők a szólások, közmondások, szállóigék, egyéb frazeológiai egységek. Ezek sms-beli funkciójáról, használati köréről azonban ugyancsak nincs sok tudomásunk, a gyűjtemények azonban példátlanul nagy számú adatot sorolnak fel (leggyakoribb besorolásuk: egysoros). Korábban már közreadtunk egy ezzel kapcsolatos gyűjteményt, amelyben használtuk az internet-folklór terminust is (Balázs 2001).

Leginkább ez a műfaj jellemezheti azt a bizonyos minimálfolklórt, amelyet tanulmányunkban megközelíteni, leírni szerettünk volna. Néhány példa a bölcselkedő „egysorosokra”: *Egy hely van ahol a romantika megelőzi a szexet: a szótár!; Bárminek ellen tudok állni, kivéve a kísértésnek!; Hinni mindenkinek kell. Én azt hiszem iszom még egy pohárral; Olyan vagy, mint a fehér elefánt: Ritka nagy állat...; A kocogás azoknak való akik nem elég intelligensek a tévénézéshez; A négyütemű sms: Küld, vár, csörren, megkapod!*

9. Befejezés. Ezek szerint az sms folklórfunkciója kimerül abban, hogy korábban már másutt létező szövegek új közlési közegre (médiumra) találtak benne? Nem egészen. Az sms mint társadalmi kommunikációs lehetőség az emberi kapcsolatoknak, azon belül a folklórközlések által formált emberi kapcsolatoknak nemcsak új közeget, hanem új minőséget kínál. Nem egyszerűen arról van szó, hogy a hagyományos karácsonyi, húsvéti képeslapok médiumot váltanak, s mostantól sms formájában is küldhetők. Nem csupán arról van szó, hogy a születés- és név-

napi gratuláció most már sms-ben is érkezhethet. Vagy egy-egy humoros, beugratós szöveget nem körmölünk, írógépelünk, hanem sms-ben küldünk.

Ez az új minőség meglátásom szerint három jellemvonást takar: a) agyunk, (folklór) memóriánk kiterjesztése: az **sms-tárak** (internetes adattárak) óriási lehetőséget adnak az emberi agy kiterjesztésére, vagyis arra, hogy mások „termékeihez” hozzájussunk, azokban keressünk, azokból merítsünk, b) a **kapcsolattartás automatizálása**: a mobiltelefon és az sms technikai lehetősége, újszerűsége folytán igen egyszerűvé, könnyűvé, ha akarjuk: elfelejthetlenné (automatikussá), meglepetésszerűvé teszi a kapcsolattartást, c) a **kapcsolattartás pszichológiája**: az sms pszichikailag sokféle gátlást old, másképpen: szinte gátlástalanul lehet az sms segítségével üzeneteket továbbítani.

Mindamellettt hangsúlyozni kell, hogy bár az sms-folklór sokban mutat antropológiai, örök emberi jellemzőket, ez a folklór a megváltozott körülmények miatt már nem „az” a folklór. Bausinger (1995: 51) szerint: ez a folklór- és tárgyi világ „a technikai világ terméke, a technika közvetett következménye, amely nemcsak egy új tárgyi világot teremt, hanem új társadalmi és szellemi realitásokat is előhív, eltörölve azt a régi horizontot, amelyen belül a népi kultúra hagyományos javai érvényességgel bírtak. [Új bek.] Ha követjük e meghatározott, valaha érvényes horizontok szétesését, akkor – úgy tűnik – közelebb jutunk a mai népi kultúrához. Ezt az utat három különböző kiindulópontból járjuk be: rákérdezzünk a térbeli, az időbeli és a társadalmi horizont elmozdulására”.

Ezzel próbálkoztam meg én is az sms-folklór kapcsán.

A szakirodalmat és az összefoglalót l. Nyr. 130 [2006]: 455–6.

Balázs Géza